

4. OBYVATELSTVO

Údaje o počtu a složení obyvatelstva se získávají ze sčítání lidu (zhruba v desetiletých intervalech) a z navazujících údajů o pohybu obyvatelstva a jejich bilancí. Tyto údaje vyplývají ze zpracování statistických hlášení o sňatcích, rozvodech, narozeních a úmrtích, poskytovaných matrikami a okresními soudy. Rozdíly ve středním stavu obyvatelstva mezi roky 1980-1981, 1990-1991 a 2000-2001 vyplývají z rozdílu mezi sčítáními lidu a běžnými bilancemi. Údaje o potratech poskytuje ČSÚ Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR (ÚZIS ČR). Zdrojem dat o stěhování je Cizinecký informační systém a Informační systém evidence obyvatel. Data ČSÚ přebírá od Ředitelství služby cizinecké a pohraniční policie a od Ministerstva vnitra ČR.

Poznámky k tabulkám

Veškeré údaje se týkají všech obyvatel, kteří mají v České republice trvalé bydliště, a to bez ohledu na státní občanství. Od roku 2001 v návaznosti na Sčítání lidu, domů a bytů 2001 údaje zahrnují cizince s vízy nad 90 dnů (podle zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců) a také cizince s přiznaným azylem (podle zákona č. 325/1999 Sb., o azylu). Od 1. 5. 2004 v návaznosti na tzv. Euronovelu zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců, se údaje týkají občanů zemí EU s přechodným pobytem na území ČR a občanů třetích zemí s dlouhodobým pobytem. Údaje zohledňují rovněž události (sňatky, narození a úmrtí) občanů s trvalým pobytem na území České republiky, které nastaly v cizině.

Tab. 4-1. Pohyb obyvatelstva

Střední stav obyvatel (mužů a žen) je definován jako stav k 1. 7. daného roku.

Kojenecká úmrtnost je počet dětí zemřelých před dosažením věku 1 roku na 1 000 živě narozených dětí.

Novorozenecká úmrtnost je počet dětí zemřelých před dosažením věku 28 dnů na 1 000 živě narozených dětí.

Tab. 4-10. a 4-12. Narození

Podle vyhlášky Ministerstva zdravotnictví České socialistické republiky č. 11/1988 Sb., o povinném hlášení ukončení těhotenství, úmrtí dítěte a úmrtí matky, ze dne 22. 1. 1988 se **narozením živého dítěte** rozumí jeho úplné vypuzení nebo vynětí z těla matčina, jestliže dítě projevuje alespoň jednu ze známek života a má porodní hmotnost:

- a) 500 g a vyšší nebo
- b) nižší než 500 g, přežije-li 24 hodin po porodu.

Známkami života se rozumějí dech nebo akce srdeční nebo pulsace pupečníku nebo aktivní pohyb svalstva, i když pupečník nebyl přerušen nebo placenta nebyla porozena.

Narozením mrtvého dítěte se rozumí úplné vypuzení nebo vynětí z těla matčina, jestliže plod neprojevuje ani jedinou ze známek života a má porodní hmotnost 1 000 g a vyšší.

Tab. 4-11. Reprodukční míry podle věku ženy

Míra plodnosti podle věku je počet živě narozených dětí ženám v určitém věku (určité věkové skupině) na 1 000 žen v daném věku (dané věkové skupině).

Úhrnná plodnost (součet měř plodnosti podle věku) je průměrný počet živě narozených dětí, které by se narodily jedné ženě za předpokladu, že by míry plodnosti podle věku, zaznamenané ve sledovaném kalendářním roce, zůstaly během jejího reprodukčního věku (15-49 let) neměnné.

Hrubá míra reprodukce je průměrný počet živě narozených děvčat, která by se narodila jedné ženě za předpokladu, že by míry plodnosti podle věku, zaznamenané ve sledovaném kalendářním roce, zůstaly během jejího reprodukčního věku (15-49 let) neměnné.

Čistá míra reprodukce je průměrný počet děvčat, která by se narodila jedné ženě a dožila se věku své matky v době porodu za předpokladu, že by míry plodnosti a úmrtnosti podle věku, zaznamenané ve sledovaném kalendářním roce, zůstaly během jejího reprodukčního věku (15-49 let) neměnné.

Míra potratovosti podle věku je počet potratů žen v určitém věku (nebo určité věkové skupině) na 1 000 žen v daném věku (dané věkové skupině).

Úhrnná potratovost (součet měr potratovosti podle věku) je průměrný počet potratů, které by připadly na jednu ženu za předpokladu, že by míry potratovosti podle věku, zaznamenané ve sledovaném kalendářním roce, zůstaly během jejího reprodukčního věku (15-49 let) neměnné.

Míra ukončených těhotenství podle věku je počet ukončených těhotenství žen (součet živě i mrtvě narozených a všech potratů) v určitém věku (určité věkové skupině) na 1 000 žen v daném věku (dané věkové skupině).

Úhrnná míra ukončených těhotenství (součet měr ukončených těhotenství podle věku) je průměrný počet ukončených těhotenství, které by připadly na jednu ženu za předpokladu, že by míry ukončených těhotenství podle věku zaznamenané ve sledovaném kalendářním roce zůstaly během jejího reprodukčního věku (15-49 let) neměnné.

Tab. 4-13. Potraty

Tabulky za potraty jsou zpracovány ze souboru individuálních dat, který ČSÚ přebírá od ÚZIS ČR. **Potratem** se rozumí ukončení těhotenství ženy, při němž:

- a) plod neprojevuje ani jednu ze známek života a jeho porodní hmotnost je nižší než 1 000 g a pokud ji nelze zjistit, jestliže těhotenství je kratší než 28 týdnů;
- b) plod projevuje alespoň jednu ze známek života a má porodní hmotnost nižší než 500 g, ale nepřežije 24 hodin po porodu;
- c) z dělohy ženy bylo vyňato plodové vejce bez plodu, anebo těhotenská sliznice.

Potratem se rozumí též ukončení mimoděložního těhotenství anebo umělé přerušení těhotenství (UPT) provedené podle zvláštních předpisů. V letech 1987-1991 byla mimoděložní těhotenství zahrnuta do UPT, od roku 1992 do ostatních potratů. Na rozdíl od tabulek publikovaných ÚZIS ČR jsou do výsledků zahrnuty potraty všech žen s trvalým pobytem v České republice, tj. včetně cizinek.

Tab. 4-15. Zemřelí podle příčin smrti

S účinností od 1. 1. 1994 byla v České republice podle § 24 odst. 4 zákona ČNR č. 278/1992 Sb., zavedena Mezinárodní statistická klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů ve znění 10. decenální revize (dále jen „Klasifikace MKN-10“). Garantem MKN-10 je ÚZIS ČR.

Tab. 4-17. Naděje dožití

Naděje dožití (e_x), též **střední délka života** udává počet let, které má naději prožít osoba x -letá při úmrtnosti ve sledovaném období. Jedná se o syntetický ukazatel, který zobrazuje úmrtnostní poměry ve všech věkových skupinách.

Tab. 4-18. Vnitřní stěhování podle typu stěhování

Za **vnitřní stěhování** je považována změna obce trvalého pobytu uvnitř území České republiky.

Do roku 2004 bylo do případů stěhování z obce do obce zahrnuto i stěhování uvnitř Prahy (do roku 1991 stěhování mezi 10 městskými obvody a od roku 1992 stěhování mezi urbanistickými obvody), i když se jednalo o stěhování uvnitř obce. V roce 2005 je z vnitřního stěhování vyloučeno stěhování v Praze.

Od roku 2000 je republika rozdělena do 14 nových krajských celků podle ústavního zákona č. 347/1997 Sb., o vytvoření vyšších územních samosprávných celků.

Do vnitřního stěhování byly promítnuty územní změny vyplývající ze zákona č. 387/2004 Sb., o změnách hranic krajů. Jedná se o přesun 28 obcí (viz metodický úvod kapitoly 2. Území a podnebí) mezi kraji a okresy od 1. 1. 2005.

Tab. 4-19. Zahraniční stěhování podle státního občanství

Zahraničním stěhováním se rozumí změna země trvalého pobytu (u cizinců i dlouhodobého pobytu). Do roku 2004 se ve statistické ročence publikovaly údaje o zahraničním stěhování podle zemí. Protože od roku 2005 nejsou tyto údaje k dispozici, uvádí se údaje o zahraničním stěhování podle státního občanství.

Údaje v časových řadách jsou srovnatelné s údaji publikovanými ve statistických ročenkách minulých let, s výjimkou tabulky 4-18., kde není v roce 2005 zahrnuto stěhování uvnitř Prahy, a tabulky 4-19., kde se uvádějí údaje o zahraničním stěhování podle státního občanství.

* * *

Podrobnější data o počtu, složení a demografickém pohybu obyvatelstva včetně územního členění do krajů a okresů je možno získat v dalších publikacích vydávaných podle Edičního plánu ČSÚ na rok 2006, v tematické skupině 4 – OBYVATELSTVO, VOLBY, podskupinách 40 – Demografie a 41 – Sčítání lidu, domů a bytů:

- „Stav a pohyb obyvatelstva v České republice“ – čtvrtletně v červnu, září, prosinci 2006, březnu 2007
- „Úmrtnostní tabulky za ČR a kraje“ – květen 2006
- „Věkové složení obyvatelstva České republiky v roce 2005“ – červen 2006
- „Vývoj obyvatelstva České republiky v roce 2005“ – červenec 2006
- „Porodnost a plodnost 2001 až 2005“ – listopad 2006
- „Sebevraždy v České republice – 2001 až 2005“ – září 2006
- „Zemřelí podle podrobného seznamu příčin smrti, pohlaví a věku v ČR (1919 až 2005)“ – prosinec 2006
- „Vývoj základních demografických ukazatelů ve vybraných městech ČR (1919 až 2005)“ – listopad 2006
- „Vývoj základních demografických ukazatelů za územně správní celky ČR (1919 až 2005)“ – září 2006
- „Demografická ročenka České republiky“ – listopad 2006
- „Demografická ročenka krajů České republiky 1991 až 2005“ – červenec 2006
- „Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 1995 až 2005“ – prosinec 2006
- „Demografická příručka 2006“ – listopad 2006
- „Demografická ročenka okresů České republiky 1991 až 2005“ – prosinec 2006
- „Statistický lexikon obcí 2006“ – květen 2006

- „Mezinárodní výsledky sčítání lidu, domů a bytů“ – červen 2006

Dále v tematické skupině 1 – SOUBORNÉ INFORMACE, podskupinách 11 – Analýzy, 13 – Informace o regionech, městech a obcích a 14 – Souborné publikace :

- „Život cizinců v ČR“ – prosinec 2006

- „Počet obyvatel v obcích České republiky k 1. 1. 2006“ – srpen 2006

- „Malý lexikon obcí ČR 2006“ – 4. čtvrtletí 2006

- „Cizinci v České republice“ – prosinec 2006

Další údaje jsou zveřejňovány na internetových stránkách Českého statistického úřadu:

[http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/obyvatelstvo_\(demografie\)_<!_lide_>/](http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/obyvatelstvo_(demografie)_<!_lide_>/)

<http://www.czso.cz/csu/edicniplan.nsf/aktual/ep-4>

<http://www.czso.cz/slodb/slodb.nsf/i/home>

<http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/kalendar/2004-oby>

http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/oby_cr

http://www.czso.cz/ciz/cizinci.nsf/i/pocet_cizincu_v_cr

<http://vdb.czso.cz/vdb/>

nebo Ústavu zdravotnických informací a statistiky ČR:

<http://www.uzis.cz/>